

Marzec 2004
Numer 3 (77)

W tym numerze:

Chronologia dziejów	1
Rozwój zaludnienia ...	1
Wycinki ze starych gazet	1
Kronika cz.IV	2
Świebodzickie zegary	4
Zmiany terytorialne ...	4
Wykaz zabytków cz.IV	6

Chronologia dziejów

Rok 2004

W miesiącu lutym w kościele katolickim zaszły zmiany, w wyniku czego powstała Diecezja Świdnicka do której obecnie należą również Świebodzice (dotychczas w Diecezji Legnickiej). Nowy układ będzie obowiązywał od dnia 24 marca br.

Rozwój zaludnienia w okresie powojennym.

Wg książki meldunkowej w 1945 roku w Świebodzicach mieszkało 789 Polaków.

W 1946 – 4805 osób, w 1947 – 2599 osób, w 1948 – 2296 osób, w 1949 – 2320 osób.

W początkowym okresie w latach 1945 – 1946 mamy do czynienia z napływem ludności do miasta.

W 1947 roku wyjazdy z miasta wyraźnie nasiliły się i trwały do 1949 roku – najwięcej w kierunku sąsiedniego Wałbrzycha i Pełcznicy, a także do Świdnicy i na Górny Śląsk.

W 1949 roku mogło w mieście przebywać około 9.200 osób.

Z ksiąg meldunkowych wynika, że zdecydowanie przeważali migranci z województwa poznańskiego i krakowskiego, dopiero później nadeszły transporty z przesiedleńcami ze Związku Radzieckiego.

W 1946 roku dużo ludności przybyło z Niemiec – byli to byli więźniowie obozów koncentracyjnych oraz ludzie wywiezieni na roboty przymusowe do Rzeszy.

Jako jedni z pierwszych przybyli tu Cyganie, którzy otrzymali zezwolenie na osiedlenie się w mieście.

W 1948 roku zaczęli przybywać do Świebodzic re-emigranci z Francji. Byli to głównie robotnicy prze-

WYCINKI
ZE STARYCH GAZET
CYRYLA RATAJSKIEGO

1988 cd.

„Inazuma”... (Trybuna Wałbrzyska z 15-21 marca)
... to nazwa Teatru Ruchu, działającego przy klubie „Włókniarz” Zakładów Przemysłu Lniarskiego „Silenia” w Świebodzicach. Ligitymuje się on sporymi osiągnięciami. Ostatnio o artystach ze Świebodzic napisała „Trybuna Ludu”. Oto fragment tego materiału: „... Autorem scenariuszy tych niecodziennych widowisk jest zawsze Ryszard Budziński. Reżyserują je we dwoje – Agnieszka i Ryszard Budzińscy. On jest inżynierem elektronikiem, Agnieszka, absolwentką wrocławskiej polonistyki, już dziesięć lat uczy dzieci w szkole podstawowej w Świebodzicach.

- Wszystko zaczęło się w momencie – wspomina – kiedy nasz znajomy, prowadzący w klubie sekcję karate, chciał przygotować dla publiczności pokaz walk. Wiedział, że w czasie studiów bawiliśmy się z Ryskiem w kabaret i poprosił nas o pomoc w „wyreżyserowaniu” spektaklu karate. To było w 1983 roku. Premiera widowiska pt. „ródło” okazała się dla nas i 15 karateków źródłem i początkiem działalności „Inazumy”.

Ryszard uważa, że najważniejsze w tym co robią jest chęć dokonania czegoś innego od codzienności. Ich teatr nie usunie trudności dnia codziennego, ale może być od nich wspaniałym odpoczynkiem.

Agnieszka zawsze pamięta o stronie wychowawczej. W czasie wspólnych prób razem ćwiczą uczniowie szkół średnich i młodzi, którzy już pracują. „Inazuma”, to dla nich okazja do rozwoju wyobraźni, wrażliwości, narzucenia sobie dyscypliny, uświadomienia odpowiedzialności za kształt spektaklu, wreszcie możliwość poszerzenia wiedzy w niekonwencjonal-

ny, nieszkolny sposób.

Próbujemy godzinami, niestety tylko raz w tygodniu, kiedy sala w klubie jest wolna – mówi. – Nasze próby to rodzaj seansu, studium plastycznego i ruchowego, wreszcie rodzaj wykładu...” (Ewa Małek – „Pasjonaci ze Świebodzic” – „Trybuna Ludu” – nr 54 z 1988 roku).

1989

* *Gazeta Robotnicza z dnia 26 marca*)

100 lat skończy Stanisława Buturla, mieszkanka Świebodzic. Pamiętali o tym gospodarze miasta. Żywą i energiczną, mimo podeszłego wieku, jubilatkę podejmowali na ratuszu. Złożono jej serdeczne życzenia, otrzymała kwiaty i prezent – domowy magiel elektryczny. Pani Stanisława ma troje dzieci, doczekała się 6 wnucząt i 13 prawnucząt. Dołączamy nasze życzenia.

Po raz trzeci. (*Trybuna Wałbrzyska z 9-15 maja*)

Drużynowe mistrzostwo kraju zdobyły juniorki Victorii Świebodzice w kręglarstwie. W Tomaszowie Mazowieckim zespół wystąpił w składzie: Renata Ciborowska, Joanna Macuda, Małgorzata Małecka, Joanna Wróblewska. Podopieczne trenera Andrzeja Bednarczyka zdobyły trzeci z rzędu mistrzowski tytuł. Gratulujemy!

1990

Horror w Świebodzicach. Szaleniec z siekierą. (*Trybuna Wałbrzyska z 19 grudnia – 2 stycznia*)

Niedziela, 10 bm. na długo pozostanie w pamięci tych mieszkańców Świebodzic, którzy tamtego popołudnia znaleźli się w okolicach Rynku i przyległych ulic. Grasował na nich młody człowiek z siekierą w ręku demolując samochody i rozbijając szyby. Ofiarą szaleńca padły m.in.: Nysa WUSW w Wałbrzychu, autobus marki Autosan należący do GKS „Chełmiec”, karetka pogotowia ratunkowego oraz samochód Józefa W. marki Opel. Straty w sprzęcie samochodowym oblicza się na ponad 5 mln. zł.

Młodzieniec powybijał też szyby w sklepie meblowym WPHW oraz w spożywczym PSS „Społem”. Na szczęście ofiar w ludziach nie było. Dalszym zniszczeniom zapobiegli milicjanci i pies. Szaleńca, którym okazał się 17-letni Zdzisław P. odwieziono do Wojewódzkiego Szpitala Chrób Układu Nerwowego w Stroniu Śląskim.

Świebodzice. (*Trybuna Wałbrzyska z 20 czerwca – 02 lipca*)

Urząd burmistrza objął Jan Wysoczański (41 lat), magister prawa. Żonaty, 2 dzieci (18 letni syn i 7 letnia córka). Bezpartyjny, kandydował spoza rady. Desygnował go miejscowy KO. Ostatnio pracował na własny rachunek prowadząc sklep chemiczny w Świebodzicach. Mieszkańcem miasta jest od 1971 r.

Świebodzice. (*Trybuna Wałbrzyska z 2-8 października*)

Na wiadukcie kolejowym śmiertelnemu porażeniu

prądem uległ 14 letni Grzegorz D.

* (*Gazeta Robotnicza z 13-14 października*)

Victoria Świebodzice ma nowego prezesa. Został nim Jerzy Dąbrowiecki, były kierownik drużyny piłkarskiej i ostatnio (po śmierci Mariana Drożdżowskiego) kierownik biura klubu.

Zronika

Zakładów Aparatury Elektrycznej „Mera - Refa” w Świebodzicach cz. IV

Lata 1956 – 1960

1. W roku 1956 Świebodzickie Zakłady Wytwórcze Aparatury Precyzyjnej zorganizowały po raz pierwszy kolonie letnie dla dzieci pracowników w okolicach Świeradowa - Zdroju. Wzięło w nich udział 18 dzieci.

2. W dniu 15 marca 1957 r. powołana została w Świebodzickich Zakładach Wytwórczych Aparatury Precyzyjnej po raz pierwszy Rada Robotnicza. W jej skład weszło 12 osób oraz z urzędu Dyrektor Przedsiębiorstwa. Pierwszym przewodniczącym Rady Robotniczej został Władysław Kurzeja, pierwszym zastępcą Józef Kujawa, a drugim zastępcą Tadeusz Bładowski.

3. Praca Rady Robotniczej opierała się na regulaminie uchwalonym na pierwszym posiedzeniu, który poza zagadnieniami objętymi statutem RR uwzględniał dodatkowo następujące sprawy:

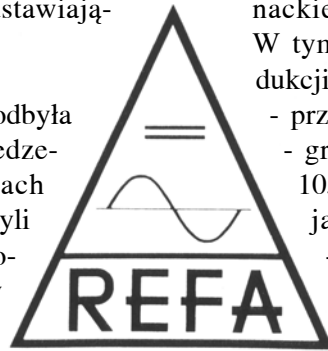
- porządkowanie sprawy robót gwarancyjnych i rozliczeń z odbiorcami,
- opracowanie regulaminu dotyczącego dyscypliny pracy,
- opracowanie regulaminu określającego sankcje za brakoróbstwo,
- opracowanie i wdrożenie nowego systemu organizacji produkcji i zmian w dokumentacji rachunkowo-produkcyjnej,
- zorganizowanie rozdzielni wydziałowych,
- opracowanie nowego regulaminu premiowania pracowników umysłowych i regulaminu określającego zasady podziału funduszu zakładowego.

4. W 1957 roku uruchomiony został na terenie Świebodzickich Zakładów Wytwórczych Aparatury Precyzyjnej kiosk spożywczy.

5. Urząd Patentowy, pismem z dnia 29.11.1957r. zatwierdził dla Świebodzickich Zakładów Aparatury

Precyzyjnej znak towarowy, przedstawiającej trójkąt z napisem „REFA”.

6. W roku 1957 Rada Robotnicza odbyła 15 posiedzeń plenarnych i 4 posiedzenia nadzwyczajne. W posiedzeniach RR, zgodnie ze statutem, uczestniczyli oprócz jej członków, także członkowie Rady Zakładowej i robotnicy jako obserwatorzy.

7. Zarządzeniem Nr 33 Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 12 lutego 1958 r, zmieniono dotychczasową nazwę przedsiębiorstwa na: ZAKŁADY WYTWÓRCZE PRZEKAŃNIKÓW „REFA” w Świebodzicach, ul. Strzegomska 23.

8. Minister Przemysłu Ciężkiego zarządzeniem Nr 130 z dnia 14 maja 1958 r. utworzył Oddział Zakładów Wytwórczych Przełączników „REFA” w Żarach, ul. Nowotki 37/39. Oddział ten powstał na bazie byłych Warsztatów Naprawczych PGR i rozpoczął działalność z dniem 1 maja 1958 r.

9. Decyzją Ministra Przemysłu Ciężkiego zawartą w zarządzeniu Nr 139/23 z dnia 16 maja 1958 r. podporządkowano Zakłady Wytwórcze Przełączników „REFA” Zjednoczeniu Przemysłu Maszyn i Aparatów Elektrycznych, nadzorowanemu przez Ministra Przemysłu Ciężkiego.

10. Asortyment wyrobów produkowanych w latach 1956-1960 przez Zakłady Wytwórcze Przełączników „REFA” w Świebodzicach.

W latach tych notuje się znaczny wzrost poziomu organizacyjnego i silny rozwój działów technicznych, do których napłynęły nowe kadry inżynierów i techników.

W tym okresie opracowano i uruchomiono produkcję dalszych kilkunastu nowych wyrobów. Asortyment produkowanych wyrobów przez Zakład wynosi przeszło 50 typów, nie licząc ich odmian. Do najważniejszych osiągnięć tego okresu należą opracowania konstrukcji i uruchomienie produkcji takich wyrobów jak :

- przełącznik różnicowy wzdłużny do zabezpieczeń generatorów i transformatorów od zwarć wewnętrznych typu RII-311,
- wyłącznik pierwotny prądowo-czasowy niezależny typu WIp-30 opracowany przez inż. Marcinka,
- przełącznik nadprądowy bezzwłoczny typu RI-5 do zabezpieczeń na statkach morskich opracowany przez inż. Marcinka,
- przełącznik nadprądowy bezzwłoczny typu RI-6 oraz jego odmiany, nadnapięciowe REn-6 i podnapięciowe REp-6, opracowany przez mgr inż. S. Kor-

nackiego,

W tym czasie opracowano i wprowadzono do produkcji takie wyroby jak :

- przełącznik różnicy częstotliwości typu RRF
- grupa przełączników ciśnieniowych typu RMM-105 i RMM-220 opracowana przez Ob. J. Maciejaka,
- grupa przełączników dla trakcji elektrycznej typu RUt opracowana przez mgr inż. A. Pacana,
- wskaźnik doziemienia typu WEZ-3 opracowany przez mgr inż. R. Gorgulę,
- grupa przełączników pomocniczych pośredniczących typu RU-910 i RU-920 oraz ich odmian typu RUs-910, RUs-920, RUw-910, WNs-910.

Opracowano i uruchomiono produkcję potrzebnych dla przemysłu, a nie będących w profilu produkcji zakładu takich wyrobów jak :

- trakcyjny regulator temperatury typu TRT
- ogrzewacze trakcyjne wagonowe typu Otg-11, Otg-21, Otg-17, Otg-19, Otg-25,
- transformatory bezpieczeństwa typu TB-50
- transformatorów do projektorów typu TPP-40.

W połowie 1959 roku zostaje zorganizowany dział TM-5 - budowy urządzeń kontrolnych i pomiarowych /stoisk badawczych/ pod kierownictwem inż. T. Witka, który konstruował i wytwarzał niezbędne urządzenia do badania produkowanych typów przełączników, zabezpieczając potrzeby zakładu oraz produkując te urządzenia na potrzeby innych odbiorców. Dział ten produkował urządzenia kontrolne wg indywidualnych zamówień klientów oraz niektóre urządzenia, takie jak stoiska typu UK-2, UK-5, UK-4, UK-12, USE-12 produkowane seryjnie.

Dla zabezpieczenia rosnącej produkcji oddano w roku 1958 do eksploatacji nową lakiernię.

W tym też okresie zaczęto szeroko stosować w miejsce dotychczas stosowanych odlewów aluminiowych, tworzywa termoutwardzalne na takie elementy konstrukcyjne jak podstawy i ramy obudów, korpusy cewek, korpusy zacisków. Na pokrywy obudów zaczęto stosować tworzywa termoplastyczne przezroczyste /polistyren/.

Konstrukcje wszystkich pomocy warsztatowych opracowywane były przez dział technologiczny zakładu. Odpowiednio wyposażona w maszyny, narzędziownia wykonywała je w metalu, zabezpieczając potrzeby zakładu i świadcząc zarazem usługi na zewnątrz.

W okresie tym opracowano technologię wykonywania części o kształcie naczyń z aluminium metodą

wyciskania na zimno na prasach mimośrodowych. Metodą tą wykonuje się pokrywy przekładników, bębnek przekładnika RI-6 i wyzwalaczy pierwotnych typu WIp. Metodę tę wprowadził inż. Zenon Maksymczuk.

W lipcu 1959 roku w wyniku dużego zapotrzebowania rynku zagranicznego i krajowego na przekładniki, uruchomiono produkcję przekładników pomocniczych oraz ogrzewaczy trakcyjnych w nowopowstałym Oddziale ZW „REFA” w Żarach k/Żagania. Oddział ten po rozbudowie zorganizował własne zaplecze techniczne i specjalizował się w masowej produkcji przekładników pomocniczych dla automatyki.

11. Realizacja zadań w zakresie produkcji globalnej przez Zakłady Wytwórcze Przekładników „REFA” w poszczególnych latach pięciolatki 1956-1960 przedstawia się następująco :

1956 – 16, 5 mln. zł., 1957 – 29,4 mln. zł., 1958 – 55,4 mln. zł., 1959 – 54,4 mln. zł., 1960 – 67,4 mln. zł.

12. Stan zatrudnienia w Zakładach Wytwórczych Przekładników „REFA” w latach 1956-1960 ilustrują niżej podane cyfry :

1956 – 572, 1957 – 583, 1958 – 690, 1959 – 767, 1960 – 818.

Świebodzićkie zegary

Tarcza porcelanowa. Napisy na tylnej obudowie: cesetzl:geschuetzt 518345, napisy wewnętrzne: gustaw becker freiburg in schl. medaille d or 518345. Wymiary wys. 12cm z rączką szer. 8cm.

mysłowi i górnicy. 3 grudnia 1950 roku ludność miasta liczyła 8.100 mieszkańców.

W 1953 roku przyłączono do Świebodzic osadę Pełcznicę.

W 1959 roku ludność miasta wynosiła 15.389 osób, w końcu 1973 roku – 20.128 osób.

W 1974 włączono w obręb miasta wieś Ciernie – zamieszkałą przez 1.783 mieszkańców.

Stan ludności na 31 grudnia 1987 roku wynosił 24.020 osób.

Na terenie śródmieścia mieszka dość duża grupa ludności cygańskiej. Rodziny cygańskie zajmują mieszkania w budynkach przy ul.: M. Buczka – 6 osób, ul. H. Sawickiej – 21 osób, ul. Nowotki – 17 osób, ul. Sienkiewicza – 5 osób, ul. Wałbrzyska – 5 osób. Razem 54 osoby.

•ródło: Założenia do planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego śródmieścia m. Świebodzic, opracowane przez Instytut Ochrony Środowiska, Oddział we Wrocławiu – Zakład Planowania Przestrzennego i Urbanistyki. Wrocław, listopad 1990 r.

Zmiany terytorialne i strukturalne miasta.

Początków miasta należy szukać w XII wieku.

Pierwsza wzmianka o górskiej warowni – Świebodzice (zwanym później Starym Książem) wchodzącej w skład południowego systemu obrony śląska pochodzi z 1448 roku.

Najważniejsze stwierdzenie istnienia Świebodzic – jako osady z prawami miejskimi – zawarte jest w dokumencie Henryka IV Probusa z 1279 roku.

Nowe zakładane miasto wchłonęło teren starej polskiej wsi, a zapewne i podgrodzia, leżących w pobliżu warowni.

Fakt, iż w planie miasta nie zachowało się nic, co mogłoby – jak w wielu innych śląskich miastach – stanowić ślad wcześniejszej osady, zdaje się przemawiać za przypuszczeniem, że polska osada została przez Tatarów doszczętnie zniszczona.

Średniowieczne mury obronne Świebodzic, zachowane w niewielkich resztkach w południowo – zachodniej części miasta, nie powstały wprawdzie bezpośrednio po lokacji, ale biegną po tej linii, która prowizorycznymi palisadami i wałami znaczyła granice pierwotnego miasta.

Otoczenie murami miasta przypisuje się Bolkowi I Świdnickiemu, miało to nastąpić w 1291 roku.

Z tego roku pochodzi wzmianka o murach i bramach miejskich – Świdnickiej, Dolnej – Strzegomskiej i

Górnej – Bolkowskiej.

Średniowieczne Świebodzice nie były dużym miastem. Zajmowały obszar około 9 ha. Miasto miało kształt owalny o szerokości około 250 m i długości 350 m.

Zabudowa wnętrza obszaru średniowiecznego miasta przetrwała w większości do dziś.

W środku rynku stał ratusz, nieco z boku kościół pod wezwaniem św. Mikołaja. W 1419 roku źródła wspominają też o szpitalu pod wezwaniem św. Jana.

Ekonomiczne podstawy do rozwoju średniowiecznych Świebodzic stworzyły trzy zasadnicze dziedziny życia gospodarczego: rzemiosło, handel i uprawa ziemi.

Już wkrótce po lokacji miasta jego mieszkańcy otrzymali szereg podstawowych przywilejów, które sprzyjały wzrostowi produkcji rzemieślniczej i powstawaniu cechów. Do nich należało otrzymane w 1337 roku prawo „mili” wraz z przywilejem piwnym.

W XIV wieku system cechowy był bardzo dobrze rozwinięty i obejmował wiele specjalności. W okresie szczytowego rozwoju rzemiosła notowano w mieście 20 piekarzy, 10 rzemieślników, 28 szewców i 32 tkaczy.

Od 1361 roku Świebodzice miały prawo bicia własnej monety złotej i srebrnej.

Do najbogatszych mieszczan należeli kupcy handlujący sukniem i piwem. Dochody czerpano również z zakładów produkcyjnych i urzędzeń, jak browar, młyn czy łaźnia.

Pierwsze poważniejsze zmiany w układzie przestrzennym i architektonicznym wprowadzono w Świebodzicach po wojnach husyckich i to zarówno na skutek silnego zniszczenia zabudowy, jak też z powodu nowych potrzeb rozwiniętego organizmu miejskiego. Wtedy właśnie, zdaniem późniejszych kronikarzy, niektóre zbyt ciasne uliczki miały uzyskać obecną szerokość. Wiek XV przyniósł przebudowę kościoła filialnego pw. św. Franciszka z Asyżu w Pełcznicy, rozbudowę fortyfikacji miejskich wraz z bramami. Stosunkowo niewiele zmieniła architektura tj. domy mieszkalne – mieszczańskie, które dopiero dzięki gospodarczemu rozkwitowi miasta w XVI wieku szybko i gruntownie zmieniły swój wygląd.

Renesansowe przemiany Świebodzic w XV wieku były natury ilościowej i jakościowej.

Po niszczących wojnach tego wieku wzrastała szybko liczba mieszkańców, a z nią i liczba domów wypełniających obszar wewnątrz murów i przedmieścia poza nimi. W roku 1599 miasto liczyło 275 domów

oraz 1500 mieszkańców.

Na początku XVI wieku (1510 r) król Władysław Jagiellończyk sprzedał Świebodzice wraz z majątkiem Książa hrabiemu Hochberg i w tej rodzinie miasto pozostało do 1830 roku. W XIX wieku powstały nowe zakłady produkcyjne: w 1809 r. założono fabrykę lin i płótna, w 1835 r. – przędzalnię, w 1847 r. – fabrykę zegarów wahadłowych G. Beckera. Prawie jedna trzecia ludności w mieście żyła z przemysłu zegarmistrzowskiego.

Nie małą wagę dla rozwoju Świebodzic miały nowe drogi międzymiastowe. W 1843 oddano do użytku pierwsze połączenie kolejowe z Wrocławiem, a w 1853 r. z Wałbrzychem. W 40-tych latach ubiegłego stulecia (1849 r.) miasto otrzymało gaz, a w 1897 r. wyposażono je w wodociągi i sieć kanalizacyjną oraz energię elektryczną (1898 r.).

W ostatnich latach XIX wieku zmieniły się przede wszystkim pierwotne granice miasta. Zniesiono większą część murów obronnych i wszystkie bramy średniowieczne. Umożliwiło to swobodną komunikację między starym miastem i nowymi dzielnicami. W ślad za rozwojem przemysłu, a w związku z tym – napływem ludności, rodziły się potrzeby w zakresie rozbudowy miasta, szczególnie infrastruktury komunalnej i budownictwa mieszkaniowego.

W 1953 roku do miasta została przyłączona Pełcznica, należąca do powiatu wałbrzyskiego. Pozostał więc problem integracji tej dzielnicy z miastem oraz zadania związane z rozwojem rolnictwa.

Pierwsze budynki w latach pięćdziesiątych powstały przy ulicy Strzeleckiej.

Administracyjne granice miasta zostały powiększone o przyłączoną ulicę Graniczną ze wsi Ciernie (1956 r.) a w latach sześćdziesiątych o wieś Ciernie. W 1973 roku wybudowano osiedle Przędowników Pracy, obecnie realizowane jest 16-tysięczne osiedle Piastowskie.

Od 1972 roku notuje się rozwój budownictwa jednorodzinnego. Powstały osiedla: Wilcza Góra i Metalowiec. Wykorzystywane są też wolne tereny w mieście pod tzw. budownictwo plombowe.

•ródło: Założenia do planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego śródmieścia m. Świebodzic, opracowane przez Instytut Ochrony Środowiska, Oddział we Wrocławiu – Zakład Planowania Przestrzennego i Urbanistyki. Wrocław, listopad 1990 r.

„Świebodzice - Dzieje Miasta” - Adam Rubnikowicz

Korekta: Robert Sysa. Stale współpracują: Bolesław Kwiatkowski, Edward Hałdaś, Daniel Wojtucki, Wojciech Orzel, Róża Stolarczyk, Maria Palichleb, Marek Mikołajczak.

Podziękowania dla wszystkich, którzy udostępnili swoje zbiory oraz dla MBP w Świebodzicach.

Kontakt e-mail: adamr@pnet.pl Tel. (kom) 0-602-380-483 **Przedruk możliwy po podaniu źródła**

Wykaz zabytków architektury i budownictwa miasta Świebodzice cz. 4
(Na podstawie: *Studium Historyczno-Urbanistyczne m. Świebodzice*)

obiekt	adres	wiek bud. / przebudowy
Zespół mieszkalno – gospodarczy		
a) budynek mieszkalny	ul. Ciernie 95	1863
b) stajnia	ul. Ciernie 95	1863
c) stodoła	ul. Ciernie 95	3 ćw. XIX
Zespół mieszkalno – gospodarczy		
a) budynek mieszkalny	ul. Ciernie 98	XVII, pocz. XIX
b) stajnia	ul. Ciernie 98	1839
c) stodoła	ul. Ciernie 98	XIX
d) mur ogrodzeniowy	ul. Ciernie 98	pocz. XIX
Dom chałupnika	ul. Ciernie 114	1784
Dom mieszkalny	ul. Ciernie 116	ok. 1870
Dom mieszkalno – gospodarczy	ul. Ciernie 143	1 poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. Ciernie 152	1 poł. XIX
Dom mieszkalny	ul. Ciernie 155	4 ćw. XIX
Dom mieszkalny	ul. Ciernie 158	koniec XIX
Zespół mieszkalno – gospodarczy		
a) budynek mieszkalny	ul. Ciernie 159	1857
b) budynek mieszkalno - gospodarczy	ul. Ciernie 159	ok. poł. XIX
Dom mieszkalny (willa)	ul. Ciernie 161 a	ok. 1900
Dom mieszkalny	ul. Ciernie 164	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. Ciernie 168	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. Ciernie 170	pocz. XX
Zespół mieszkalno – gospodarczy		
a) dom mieszkalny	ul. Ciernie 174	XVIII, 1861
b) budynek mieszkalno – gospodarczy	ul. Ciernie 174	XVIII, XIX
c) obora	ul. Ciernie 174	1 poł. XIX
d) stodoła	ul. Ciernie 174	2 poł. XIX
Dom mieszkalny (willa)	ul. Ciernie 182	po 1910
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 2	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 3	1873
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 4	ok. 1880
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 4 a	pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 5	XIX, XX
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 6	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 7	XIX, XX
Dom mieszkalny (przez pewien czas przedszkole)	ul. Piłsudskiego 8	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 9	ok. 1890
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 10	k. XIX, XX
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 19	pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 21	ok. 1890
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 25	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. Piłsudskiego 27	k. XIX
Dom mieszkalny (obecnie Zespół Szkół Zawodowych)	ul. Piłsudskiego 31b/32C	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. Graniczna 12	pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 1	k. XIX
Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 3	4 ćw. XIX
Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 6	pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 8	1892
Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 10	pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 12	pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 14	pocz. XX
Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 16	pocz. XX